

Riigimetsa Majandamise Keskuse 2023. aasta looduskaitsetööde koondaruanne

Aruande vastutav koostaja: Küllike Kuusik

Seire alus: RMK juhatuse liikme 17.01.2019 käskkiri nr 1-5/5.

Aruande ulatus: ülevaade 2023. aastal lõpetatud looduskaitsealsetest tööd, olulisematest lõpetatud projekteerimistööst, poollooduslike koosluste rentimisest, RMK arengukava täitmisest ja järgmise aasta prioriteetidest.

Aasta jooksul lõpetatud looduskaitsealised tööd

Aasta jooksul teostati 584 erinevat looduskaitsealset tööd¹ 323 lähteülesande² alusel. Lähteülesandeid lõpetati 2023. aastal Põhja piirkonnas 61, Lääne piirkonnas 87 ja Edela piirkonnas 60, Kagu piirkonnas 71 ja Kirde piirkonnas 44. Lõpetatud lähteülesannete jaotumine maakonniti on toodud tabelis 1.

Tabel 1. Lähteülesannete arv maakondade lõikes.

Maakonnad	Lõpetatud lähteülesanded
Harju maakond	47
Hiiu maakond	16
Ida-Viru maakond	10
Jõgeva maakond	7
Järva maakond	8
Lääne maakond	21
Lääne-Viru maakond	29
Põlva maakond	7
Pärnu maakond	55
Rapla maakond	8
Saare maakond	38
Tartu maakond	28
Valga maakond	13
Viljandi maakond	20
Võru maakond	16
Kokku	323

¹ Töö on konkreetne tegevus, nt raie, niitmine, prügi koristamine.

² Lähteülesanne on ühel objektil eesmärgi saavutamiseks kavandatud tööde kogum ja võib sisaldada mitut erinevat tööd.

Lähteülesannete alusel teostatud konkreetsete tööde paiknemine, lühikirjeldus, maht ja rahastusallikas on detailselt kirjeldatud aruande lisaks oleva andmetabeli ja kaardikihi kaudu (lisa 1 ja 2). Lähteülesannetest moodustasid 73% (237) kõige kõrgema looduskaitsealise prioriteetsusega tööd, 13% (42) keskmise prioriteetsusega ja 14% (44) madalama prioriteetsusega tööd. Erinevate töögruppide lõikes teostatud lähteülesannete arvust ja teostatud tööde mahust annab ülevaate tabel 2.

Tabel 2. Lähteülesannete arv ja teostatud tööde pindalad töögruppide lõikes.

Tööde grupp	Lähteülesannete arv	Tööala pindala ha
Koosluse hooldustöö	5	110
Koosluste taastamisprojektide koostamine	5	1422
Liigi elupaiga hooldustöö	33	79
Liigi elupaiga taastamistöö	3	0,4
Looduskaitsealise taristu projekteerimine	5	0,6
Looduskaitsealise taristu rajamine	35	5
Maastiku hooldustöö	28	49
Ohtlike puude raie	39	11
Parkide hooldustöö	13	60
Poolloodusliku koosluse hooldustöö	5	15
Poolloodusliku koosluse taastamistöö	120	642
Probleemliigi tõrje	2	59
Sookoosluse taastamistöö	18	3026
Veekogude taastamisprojektide koostamine	1	0,1
Veekogude taastamistöö	7	0,6
Üksikobjekti hooldustöö	4	0,8
Kokku	323	5480,5

Liigikaitsealised tööd

Liigikaitsealise eesmärgiga lähteülesanded moodustasid 2023. aasta töödest 11% (36 lähteülesannet) ja hõlmasid ligikaudu 80 hektarit. Keskmise liigikaitsealise töö pindala oli väike, mediaanväärtusega 0,48 ha. Liigikaitsealiste tööde subjektiks oli kokku 24 haruldast ja ohustatud liiki.

Enim töid tehti traditsiooniliselt kaitsealuste taimeliikide ja kahepaiksete elupaikade seisundi parandamiseks. Suuremad hooldustööd toimusid Lääne-Virumaal Varangu käpaliste kasvukohas ja Tartu maakonnas, kus parandati liblikaliikide elu- ja levikutingimusi. Harivesiliku, kõre ja mudakonna kudemisveekogude seisundit parendati 9 alal ja erinevate taimeliikide kasvukohtade seisundit 23 erinevas kohas üle Eesti.

Elupaikade hooldus- ja taastamistööd

Elupaikade seisundi säilitamise ja parendamise eesmärgiga lähteülesanded moodustasid 51% (164) kõikidest lähteülesannetest. Elupaikade seisundi parendamiseks mõeldud lähteülesannetest moodustasid enamuse (73%) poollooduslike koosluste taastamis- ja hooldustööd. RMK arengukava eesmärgi täitmise hindamisel arvestatakse ainult hooldamata poollooduslike koosluste esmaseid taastamistöid, mis hõlmasid kokku 348,9 hektarit. Poollooduslikest elupaikadest taastati enam puisniite, liigirikkaid madalsoid ja lamminiite (vt. tabel 3).

Tabel 3. Hoolduskõlblikuks taastatud elupaigatüüpide pindala 2023 aastal (Keskkonnaregister 05.02.2024 seisuga).

Elupaigatüüp	Pindala ha
1630* Rannaniidud	2,1
5130 Kadastikud	11,3
6210 Kuivad niidud lubjarikkal mullal	10,6
6270* Liigirikkad niidud lubjavaesel mullal	35,0
6280* Lood (alvarid)	29,7
6410 Sinihelmikakooslused	9,6
6430 Niiskuslembesed kõrgrohustud	5,1
6450 Lamminiidud	48,6
6510 Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud	18,9
6530* Puisniidud	87,3
7230 Liigirikkad madalsood	59,6
9070 Puiskarjamaad	15,0
Kokku	333,0

Taastatud alad ei kattu sajaprotsendiliselt inventeeritud pärandkooslustega. Taastamistööd toimuvad rendiala piirides ja mõnedel juhtudel on rendialad piiritletud kompaktsete ja loogiliste tervikaladena, mis hõlmavad ka inventeerimata kooslusi. Selliste alade tunnused ja hooldustingimused toetavad nende alade kujunemist pärandkooslusteks. Väiksemad pinnaerinevused tulenevad ka taastatud alade ja pärandkoosluste ruumikujude piiritlemise ebatäpsusest.

Suuremahulised poollooduslike koosluste tööd toimusid Saaremaal Võrsna hoiualal ja Vilsandi rahvuspargis, Pärnumaal Nedrema looduskaitsealal ja Tartumaal Raadi ja Alam-Pedja looduskaitsealadel.

Teise suurema taastatavate elupaikade grupi moodustavad sooelupaigad. RMK arengukava eesmärgi täitmise jälgimisel arvestame ainult uute taastatud sooelupaikadega ja varasematel aastatel tehtud tööobjektidel tehtud hooldustöid arvesse ei võeta. Sooelupaikade taastamistööd lõppesid 2023. aastal 9 objektil pindalaga 3026 hektarit (tabel 4). Suurimad taastamistööd lõppesid Saaremaal Koigi maastikukaitsealal Koigi soos (681 ha), Viljandimaal Parika

looduskaitsealal Parika rabas (473 ha) ja Alutaguse rahvuspargis Puhatu soostikus (682 ha). Endistest freesturba kaevandusaladest lõpetati taastamistööd Võrumaal Pindi jääksoos (92 ha) ja Pärnumaal Kildemaa jääksoos (55 ha).

Tabel 4. Aastal 2023 taastatud sood.

Kaitseala	Objekti nimi	Pindala ha
Nedrema looduskaitseala	Nedrema raba ja Urita raba	163
Mördama hoiuala	Mördama raba	218
Laiküla hoiuala	Laiküla madal soo	472
Tõrasoo looduskaitseala	Tõrasoo madal soo	257
Parika looduskaitseala	Parika raba	473
Koigi maastikukaitseala	Koigi soo	682
Alutaguse rahvuspark	Puhatu soostik	614
	Pindi jääksoo	92
	Kildemaa jääksoo	55
Kokku		3026

Infrastruktuuri tööd

Poollooduslikele kooslustele paremaks ligipääsemiseks ehitati või rekonstrueeriti 2023. aastal Silma looduskaitsealal Võnnussaare tee ja Ehmja-Turvalepa hoiualal Võnnu metsatee, Tartumaal Alam-Pedja looduskaitsealal Palupõhja tee pikendus ning Saaremaal Mullutu-Loode looduskaitsealal Ranna tee pikendus ning Pärnumaal Väike-Piiri tee. Kokku valmis 5 km teid. Lisaks ehitati ja rekonstrueeriti truppe, ülepääse ja tugevdati olemasolevaid juurdepääsuteid. Suuremahulisemaid töid tehti Pärnu- ja Viljandimaal Soomaa rahvuspargis ja Nigula looduskaitsealal ning Läänemaal Käntu-Kastja hoiualal. Ehitatud ja rekonstrueeritud teed, ülepääsud, mahasõidud ja truubid võimaldavad paremini hooldada 1500 ha hektarit pärandniite.

Muud tööd

Maastiku hooldus- ja taastamistöid viidi 2023. aastal läbi 19 hektaril. Suuremad objektid oli Raplamaal Varbola muinaslinnuse hooldustööd (5,7 ha) ja Järvemaal Vanaveski järvede ümbruse hooldustööd ning Harjumaal Kostivere urgete hooldustööd (5,5 ha). Enamasti on maastiku hooldus- ja taastamistööd seotud vaadete avatuna hoidmisega.

Parkide hooldus- ja taastamistööd toimusid kokku 13 pargis üle Eesti. Mahukaimad tegevused toimusid Hiiumaal Vaemla ja Suuremõisa parkides, kus lisaks iga aastastele hooldustöödele toimus suuremas mahus ohtlike ja kuivanud puude koristamine. Teistes parkides teostati maastikuilme säilitamiseks rohustu hekseldamist ja võsaraiet, likvideeriti külastajatele ohtlikuks muutunud üksikuid puid. Eraldiseisvaid ohtlike puid likvideeriti 39 objektil.

Projekteerimised

Soelupaikade veerežiimi taastamistööde projektid valmisid 2023 aastal viie märgala kohta kokku 1422 hektarilises mahus. Suurimateks aladeks, mille kohta projektid valmisid oli Laiküla madal soo Läänemaal, Parika raba Viljandimaal ja Nedrema ja Urita rabad Pärnumaal. Veekogude taastamistöödeks valmis projekt Vanaveski paisu osaliseks likvideerimiseks.

Looduskaitseosakonna tellimusel korraldab RMK metsaparandusosakond poollooduslike koosluste majandamiseks vajaliku infrastruktuuri projekteerimist. Aastal 2023 valmis viis taristuobjekti projekti, millest ehitustööd lõpetati Ranna tee pikendusel Mullutu-Loode looduskaitsealal, Nasja-Aiu ülepääsul Alam-Pedja looduskaitsealal ja Hansu-Kalda truubil Käntu-Kastja hoiualal.

Poollooduslike koosluste rent

Poollooduslike koosluste hooldamiseks ja taastamiseks oli 2023 aastal sõlmitud 386 füüsilise ja juriidilise isikuga maarendilepingud 26 110 hektari ulatuses. 2023 aastal õpetasime maarendilepinguid kokku 5788 hektaril. Tähtaegselt lõppesid lepingud 5337 hektaril. Lepingutingimuste rikkumiste tõttu (koosluste hooldamata jätmised) lõpetasime lepinguid 140 hektaril. Rentnike soovil lõpetasime lepinguid 297 hektaril, muudel põhjustel (maa üleandmine Kaitseministeeriumile) lõpetasime lepinguid 14 hektaril. Rentnike ettepanekul toimunud lepingute lõpetamise põhjused on enamasti seotud raskete majandamistingimustega või tegevuse lõpetamisega. Maahooldajatele kasutusse antud poollooduslike koosluste täpsemat jaotust elupaikade lõikes kirjeldab tabel 5.

Riigimaadel paikneb 12 722 hektarit (sisaldab ka 5788 ha lõpetatud lepinguid) poollooduslike kooslusi, mille kasutusse andmine on teoreetiliselt võimalik (vt tabel 5). Alates 2016. aastast saavad inimesed pöörduda läbi Maa-ameti rakenduse otse RMK poole ja anda teada, milliseid poollooduslike kooslusi nad tahavad kasutusse võtta. Kasutusse andmist piiravad peamiselt järgmised asjaolud: vigased elupaigatüüpide andmed Keskkonnaregistris, mistõttu paljud alad, mida inimesed sooviksid kasutada pole tegelikkuses poollooduslikud kooslused, puuduvad ligipääsud aladele ja suurte raiete vajadus elupaikade taastamisel.

Tabel 5. Poollooduslike elupaigatüüpide jaotumine rendile antud maadel ja ülejäänud RMK maadel (6.02.2024 seisuga).

Elupaigatüüp	Renditud RMK maa	Rentimata RMK maa
4030 Kuivad nõmmed	3	142
5130 Kadastikud	227	183
6210 Kuivad niidud lubjarikkal mullal	618	115
6410 Sinihelmikakooslused	588	266
6430 Niiskuslembesed kõrgrohustud	480	361
6450 Lamminiidud	8212	4772
6510 Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud	532	307
7230 Liigirikkad madalood	1686	2213
9070 Puiskarjamaad	522	248
1630* Rannaniidud	4465	1531
6210* Kuivad niidud lubjarikkal mullal (olulised orhideede kasvualad)	234	147
6270* Liigirikkad niidud lubjavaesel mullal	505	521
6280* Lood (alvarid)	1851	1222
6530* Puisniidud	721	694
KOKKU	20644	12722

RMK arengukava täitmine

RMK arengukava eesmärk oli taastada 2023 aasta lõpuks 25 000 hektarit elupaiku. Eesmärkide täitmisest aastate lõikes annab ülevaate tabel 6.

Tabel 6. Taastatud elupaikade summeeritud pindala elupaigatüübigrupi ja aastate kaupa.

Aasta	Poolloodusliku			Kokku
	Koosluse taastamistöö, ha	koosluse taastamistöö, ha	Sookoosluse taastamistöö, ha	
2015	40	321	1674	2035
2016	69	1007	72	1148
2017	47	388	291	727
2018	0	505	2785	3290
2019	0	554	1431	1985
2020	0	509	5983	6492
2021	109	318	4105	4533
2022	0	215	1657	1872
2023	0	349	3026	3374
Kokku	265	4167	21023	25456

*eelnevate aastate numbrid on vähesel määral korrigeeritud tulenevalt soode taastamisobjektide pindala hilisemast täpsustumisest.

Järgmise aasta prioriteedid

Järgmise aasta prioriteedid tööde kavandamise osas on:

- Märgalade veerežiimi taastamise projektid valmivad 4100 hektaril. Suurimad objektid asuvad Alutaguse rahvusparkis, Alam-Pedja looduskaitsealal ja Leidissoo hoiualal.
- Veerežiimi taastamise projekteerimistöödega alustatakse Rail Baltica hüvitusmeetmete kavas olevates metsise elupaikades, erinevate LIFE IP projektide taastamisaladel ja kaitseväge keskpõlvüooni eriplaneeringu leevendusaladel. 2024. aasta lõpuks on uute projektide koostamisega alustatud 8000 hektaril.
- Alustatakse Ähijärve ja Käsnu järve tervendamise eeluuringutega.
- Kalade rändeteede avamiseks koostatakse kuus paisude projekti.

Järgmise aasta prioriteedid tööde teostamise osas on:

- soode taastamistööde lõpetamine 2000 hektaril;
- poollooduslike koosluste taastamistööde teostamine 200 ha;
- Ruila paisule tehiskärestiku rajamine.